

Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Nobel Ekonomi Ödülü sahibidir. Son yayımlanan Serbest Düşüş: Serbest Piyasalar ve Küresel Ekonominin Batışı kitabı Fransızca, Almanca, Japonca ve İspanyolca bulunabilir.

JOSEPH E. STIGLITZ

Mauritius mucizesi

Afrika'nın doğu kıyılarının açığındaki küçük bir ada devleti olan Mauritius, ne çok zengin ne de bütçesini mahvetme yolunda. Yine de geçen on yıllarını çeşitliliğe sahip bir ekonomi, demokratik bir siyasi sistem ve güçlü bir sosyal güvenlik ağı inşa etmek için harcadı. Pek çok ülke, özellikle de ABD bu deneyimden ders alabilir.

>> Diego Garcia

Tüm vatandaşlarına üniversiteye kadar ücretsiz eğitim, öğrencilere ulaşım ve herkese ücretsiz sağlık hizmetleri sağlayan küçük bir ülkeyi anlatacağınızı farz edin. Böyle bir ülkenin ya şaşılacak kadar zengin ya da hızla bir mali krize doğru yol alıyor olduğunu düşünebilirsiniz.

Nihayetinde Avrupa'nın zengin ülkeleri, sayıları giderek artan şekilde, üniversite eğitimini karşılayamayacaklarını keşfettiler ve maliyeti üstlenmelerini gençlerden ve ailelerinden istiyorlar. Amerika Birleşik Devletleri'ne gelince, herkese ücretsiz üniversite eğitimi vermeye asla kalkışmadı ve ülkenin bunu karşılamaya gücünün olmadığını iddia eden Cumhuriyetçi Parti'nin iptal etmek için çok uğraştığı, Amerika'nın yoksul kesiminin sağlık hizmetlerine erişiminin sağlanması bile şiddetli bir mücadele gerektirdi.

Ancak Afrika'nın doğu kıyılarının açığındaki küçük bir ada devleti olan Mauritius, ne çok zengin ne de bütçesini mahvetme yolunda. Yine de geçen on yıllarını çeşitliliğe sahip bir ekonomi, demokratik bir siyasi sistem ve güçlü bir sosyal güvenlik ağı inşa etmek için harcadı. Pek çok ülke, özellikle de ABD bu deneyimden ders alabilir.

MAURITIUS NASIL KALKINDI?

1,3 milyon nüfuslu bu tropik takımadaya son dönemde yaptığım bir ziyarette, Mauritius'un yaptığı atılımların bazılarını (ABD'deki ve başka yerlerdeki tartışmalar ışığında) hayrete düşüren başarılarını görme şansına sahip oldum. Konut sahibi olmayı ele alalım: Amerika'nın muhafazakârları, mali çöküşten, hükümetin konut sahipliği oranını ABD nüfusunun % 70'ine çıkarma girişiminin sorumlu olduğunu söylerken, Mauritius halkının % 87'si kendi evlerine sahip, üstelik bir konut balonu yaratılmasını körüklemeksizin.

Asıl acı veren sayı şimdi geliyor: Mauritius'un GSYİH'si, neredeyse 30 yıldır, yılda % 5'ten fazla büyüyor. Hiç kuşkusuz, bu işte bir "bit yeniği" olmalı. Mauritius elmas, petrol zengini veya diğer değerli emtialara sahip olmalı. Oysa Mauritius'un işlenebilir doğal kay-

>>Mauritius

nakları bulunmuyor. Aslına bakılırsa, 1968'de Britanya'dan bağımsızlığını almasına yaklaşırken durumları o kadar kasvetliydi ki, Nobel Ödüllü ekonomist James Meade 1961'de şöyle yazmıştı: "Ülke, mevcut yaşam standardını ciddi şekilde düşürmeksizin, nüfusuna üretken bir istihdam imkânı bulabilirse büyük bir başarı olur. Barışçıl bir kalkınma ümidi, çok zayıf."

Mauritius halkı, Maede'i haksız çıkarmak istercesine, bağımsızlıklarını kazandıkları zaman 400 dolardan az olan kişi başına gelirini, bugün 6 bin 700 doların üzerine çıkardı. Ülke, 50 yıl öncesinin şekere dayalı tek ürünlü tarımından, turizm, finans, tekstil ve şimdiki planları meyvesini verirse ileri teknolojiyi içeren çeşitlendirilmiş bir ekonomiye geçti.

Ziyaretim sırasında ilgim, kimilerinin adlandırdığı şekliyle "Mauritius mucizesi"ne neyin sebep olduğu ve başkalarının bundan neler öğrenebileceğini daha iyi anlamak üzerine yoğunlaştı. Gerçekten, ABD'de ve başka ülkelerdeki politikacılar tarafından bütçe savaşları verilirken Mauritius'da bazıları için akılda bulundurulması gereken pek çok ders var.

İlk olarak, asıl soru, herkese sağlık hizmetleri veya eğitim sunmaya ya da konut sahipliğinin yaygınlaştırılmasını sağlamaya gücümüzün yetip yetmeyeceği değil. Mauritius bunları sağlayabiliyorsa, ondan katbekat zengin olan Amerika ve Avrupa da sağlayabilir. Soru, toplumun nasıl organize edilmesi gerektiği. Mauritius halkı, daha fazla sosyal uyuma, refaha, ekonomik büyümeye ve daha az eşitsizlik düzeyine giden bir yol seçti.

İkincisi, çoğu küçük ülkenin aksine, Mauritius, askeri harcamanın israf olduğuna karar verdi. ABD'nin o kadar ileri gitmesine gerek yok: Amerika'nın var olmayan düşmanlara karşı kullanılmayan silahlara harcadığı paranın yalnızca küçük bir bölümüyle, gücü yetmeyenlere sağlık hizmetleri ve eğitim sağlamak da dâhil daha müşfik bir toplum yaratma yolunda büyük yol katedilirdi.

Üçüncüsü, Mauritius, doğal kaynak olmayınca sahip olduğu tek varlığın insan kaynağı olduğunu fark etti. Özellikle, Britanya kolonisi olarak kalmasını sağlamak için bazılarının sömürmeye çalıştığı ülkenin muhtemel dini, etnik ve politik farklılıkları ışığında, Mauritius'un sosyal birlik için herkese verilecek eğitimin hayati öneme sahip olduğunu anlamasına, belki de insan kaynaklarının değerini bu şekilde bilmesi yol açtı. Bir de, bugün ABD'deki muhafazakârların yarattığı çekişme ve bölünmenin tam tersine, demokratik kurumlara işçiler, devlet ve işverenler arasındaki işbirliğine olan güçlü bağlılık…

MAURITIUS, DIEGO GARCIA'NIN HAKLI SAHİBİ

Bütün bunlardan Mauritius halkının sorunları bulunmuyor sonucunu çıkarmayın. Pek çok başarılı gelişmekte olan piyasalara sahip ülke gibi Mauritius da döviz kurunun rekabetçiliğini yitirmesi ile karşı karşıya. Amerika'nın nicel gevşeme yoluyla rekabetçi devalüasyon gerçekleştirme çabasına cevap olarak, giderek daha fazla sayıda ülke kendi para birimlerini zayıflatmak için müdahalede bulunurken, sorun daha da kötü hale geliyor. Mauritius da hemen hemen kesin şekilde, para birimine müdahale etmek zorunda kalacak.

Dahası dünyadaki diğer pek çok ülke gibi Mauritius da ithal gıda ve enerji kaynaklı enflasyondan mustarip. Enflasyona cevap olarak faiz oranlarını artırmak, yalnızca yüksek fiyatların yol açtığı güçlükleri, yüksek işsizlik ve daha az rekabetçi bir döviz kuru ile birleştirir. Göz önüne alınması gereken önlemler, doğrudan müdahaleler, kısa dönemli sermaye girişinin kısıtlanması, sermaye kazançları vergileri ve ihtiyatlı bankacılık düzenlemelerini istikrara kavuşturmak olmalı.

Mauritius mucizesi, bağımsızlık dönemine kadar gidiyor. Ancak ülke, kolonyal mirasının bir bölümü ile hâlâ mücadele ediyor: Toprak ve zenginlikte eşitsizlik ve büyük küresel politikalara karşı kırılganlık. ABD, Mauritius'un açıktaki adalarından birisi olan Diego Garcia'yı, resmi olarak (BM ve uluslararası hukuka aykırı şekilde Chagos Adası'nı elinde tutmakla kalmayıp vatandaşlarını sürgüne gönderen ve geri gelmelerine izin vermeyen) Birleşik Krallık'tan kiralamak suretiyle, bedelsiz bir deniz üssü olarak işgal ediyor.

ABD artık bu barışçı ve demokratik ülkeye hakkını vermeli: Mauritius'un, Diego Garcia'nın haklı sahibi olduğunu tanımalı, kira sözleşmesini yeniden görüşmeli ve on yıllardır yasa dışı şekilde işgal ettiği toprak için adil bir bedel ödeyerek geçmiş günahlarını affettirmeli.

ABD artık bu barışçı ve demokratik ülkeye hakkını vermeli: **Mauritius'un, Diego Garcia'nın haklı sahibi** olduğunu tanımalı, kira sözleşmesini yeniden görüşmeli ve on yıllardır yasa dışı şekilde işgal ettiği toprak için adil bir bedel ödeyerek geçmiş günahlarını affettirmeli.

Telif Hakkı: Project Syndicate, 2010.
www.project-syndicate.org